Posudek na bakalářskou práci
Freud a náboženství
Vypracoval: Lukáš Pokorný

Nemohu nepřiznat, že předkládaná bakalářská práce je pro mě velmi příjemným překvapením. Vzhledem k tomu, že kol. Pokorný měl na její vypracování minimum času, mi výsledek připadá zcela uspokojivý, byť samozřejmě s dodatkem, že z důvodu časové tísně byl autor nucen vycházet z celkem omezeného korpusu textů. Na tomto omezeném prostoru se však pohybuje sebejistě a s přehledem.
Práce je v principu věnována dvěma klíčovým Freudovým textům, v nichž se zakladatel psychoanalýzy vyrovnává s otázkou náboženství: *Totemu a tabu* a *Mojžíšovi a monoteismu*. Časový posun, oddělující obě tato pojednání, potom umožňuje sledovat, nakolik se Freudova reflexe náboženství vyvíjela, přestože v ní zůstávají přítomné jisté konstanty (vražda otce). Vlastní analýza *Totemu a tabu* je uvedena sice stručným, ale funkčním historickým přehledem (Tylor, Frazer, Darwin, Wundt aj.), který tvoří jakési pletivo, z něhož vyrůstá vlastní Freudova koncepce. To, že autor nepracuje s primárními texty, ale čerpá odkazy ponejvíce přímo z Freuda, pokládám na bakalářské úrovni za přípustné (na úrovni vyšší už by pochopitelně bylo třeba zkoumat, nakolik Freud daná pojetí deformuje či nedeformuje, ale to by vydalo na samostanou práci spíše dizertační než bakalářskou). Za velmi zdařilou pokládám pasáž věnovanou srovnání tabu a nutkavé neurózy. V ní se výmluvně ukazuje, jak se mi zdá, status analogie ve Freudově díle: „Freud nás varuje před svůdností analogického porovnání (…) Zároveň však podotýká, že by bylo škoda se pokusu o srovnání vzdát“ (str. 8). Třebaže to autor zřejmě ani nezamýšlel, je tím řečeno cosi velmi podstatného o charakteru Freudova myšlení – ostatně velmi často špatně pochopeného, protože braného doslova: téměř by se chtělo říci, že analogie má u Freuda status alegorie v takřka benjaminovském smyslu. A zároveň se tím vyjevuje ambivalence, která je Freudovu myšlení vlastní, a to nejen v těchto spisech: Freud přistupuje „ke studiu primitivních národů s pomocí psychoanalýzy“, ale také – a možná především – platí, že sama psychoanalytická metoda se do jisté míry formuje na základě těchto analogií (v jiných kontextech Freudova díla lze totéž říci o literatuře a umění).
Na začátku kapitoly věnované Mojžíšovi potom autor přesně vystihuje, k jakému posunu ve Freudově uvažování došlo a dojít nevyhnutelně muselo: jestliže vražda praotce je hypotéza, v případě Mojžíše je třeba tuto hypotézu konkretizovat a historizovat, protože Mojžíš je historická postava. Freud tak činí dosti krkolomně a jeho vervu lze zajisté interpretovat jako osobní identifikaci (tímto směrem se vydává slavná Yerushalmiho interpretace), avšak to neubírá celému pokusu na zajímavosti. Autor potom při interpretaci *Mojžíše* podniká zajímavé exkursy do dalších Freudových textů o náboženství a kultuře, které se zdají s posledním velkým Freudovým dílem velmi pozoruhodně rezonovat.
Poslední část je potom věnována obecně Freudovu postoji k náboženství: zdá se mi, že i tady si autor vede dobře – „Freud se ve svém díle nezabýval přímo otázkami existence či neexistence boha, ale psychickými potřebami, které vedou ke vzniku náboženství v jeho různých podobách“ (str. 23). Tím je dobře vysvětlen Freudův nejednoznačný postoj k náboženství; vzhledem k tomu, že náboženství je u něho traktováno na rovině psychické, nikoli materiální reality (otázka by potom zněla, jaký typ „reálnosti“ je třeba připsat psychické realitě, ale to už je jiný rozměr, v němž se Freudovo dílo protíná s díly jeho následovníků i odpůrců), odpadá zde alternativa ateismu a teismu. Jinak řečeno, právě proto Freud není Feuerbach. A potud také zcela souhlasím se závěrem celé práce, která se pokouší problematizovat údajnou „překonanost“ freudovské psychoanalýzy (str. 28).
Pokud mám práci něco vytknout, potom snad jen dvě maličkosti: 1) trochu neujasněná práce s pojmy přejímanými z první a druhé topiky (ke změně topiky došlo právě v mezidobí mezi oběma texty). Autor na jisté nesnáze upozorňuje v pozn. 36, ale možná by stálo za to být

explicitnější. Faktem nicméně zůstává, že ani Freud není v užívání vlastních termínů zcela důsledný. 2) tak trochu „skákavý“ postup celé práce, zejména v části věnované *Totemu a tabu*, kde se neustále přeskakuje od Freudových inspiračních zdrojů k samotnému jeho pojetí a zase zpět. Na druhou stranu mě samotného moc nenapadá, jak by se to dalo udělat líp.
Celkově vzato práci považuji za velmi pěknou, promyšlenou a přesvědčivou. Navíc není zmatená a představuje cosi jako úvod do dané problematiky, který s užitkem může číst i ten, kdo o ní nic neví. Navrhuji hodnocení **výborně**.

Praha. 9.7. 2011 Josef Fulka